

Klepel september 2020

Taandag in ons museum op 13 september

Op 5 juni is ons museum weer geopend voor publiek op vrijdag-, zaterdag- en zondagmiddagen. En we mogen beslist niet klagen: op elke dag dat we open waren hebben we gasten mogen ontvangen. En de coronavoorschriften werden alom gerespecteerd. Daarnaast willen we in dit vreemde jaar 2020 ook op andere wijze tonen dat ons museum nog altijd springlevend is en niet in een kunstmatige, grijze winterslaap wordt gehouden! Dus hebben we besloten om, volgens een beproefde traditie, maar iets bescheidener, ook dit jaar tóch weer een taandag te organiseren. De datum is 13 september (maar als het weer tegenzit een week later, op 20 september). Ook is dat weekend het nationale monumentenweekend. Hopelijk zijn er dan weer flink wat mensen op de been!

1

Corrie Maas en Katrien Kortekaas bezig met de nieuwe oogst Wieringer boontjes

De taandag zal duren van 12 uur tot ca. 17.00 uur. Om 12.30 uur zal de opening worden verricht door de “doop” van het poedersbootje, gelegen bij de ingang van het museum en de afgelopen winter vervaardigd door Kees Hos. We hopen dat Nel en Monique Portegijs aanwezig zijn om de ‘doophandeling’ te verrichten. Nel Portegijs is de schoondochter van Piet Portegijs die bij leven dit soort fuikenbootjes bij tientallen bouwde. Van hieruit zullen

een looproute en veiligheidsvoorschriften de taandag omgeven. Daartoe behoren: een maximum aantal bezoekers van 60 (tegelijk) op het terrein, en niet meer dan 7 bezoekers in het bezoekerscentrum of in ruimten van de boerderij. Neem voor de zekerheid aan paraplu mee.

Wat is er allemaal te doen?

Uiteraard staan Klaas de Haan met zijn medewerkers weer klaar bij de taanketel met de activiteit die de naam aan de taandag heeft gegeven: het tanen van netten wen touwen met cachou. Voor de kinderen hebben Corrie Maas en Thea Awater een selectie gemaakt uit de spelletjes die vorig jaar op Kienderdag gespeeld werden. Creatieve activiteiten, zoals schelpen beschilderen, tekenen/kleuren over de boerderij en diverse buitenspelen. Voor de fijnproevers zijn er pannenkoeken en Wieringer bonensoep van Mart Horstman, ijs van de zuivelboerderij, taart en gebak van diverse vrijwilligers en vis van Bert Mulder.

Ook te koop zijn jam, wijn, tuinproducten, bijzondere stekjes, boeken, koffie, thee, limonade, gebreide sokken, wolproducten van de twee spinsters Anja van Leuven en Tini Govers en keramiek van de Triadegroep onder leiding van Nesrin During.

De entree is 5 euro voor niet-leden. Inbegrepen een kopje thee of koffie.

Vrijwilligers van onze museumboerderij worden opgeroepen om voor de taandag stekjes te kweken en in te leveren voor de verkoop, alsmede boeken te doneren en fruit voor de verkoop. Opgave daarvoor kan per mail bij Corrie Maas mmaas12@gmail.com of bij Iris Hos keesirishos@gmail.com.

2

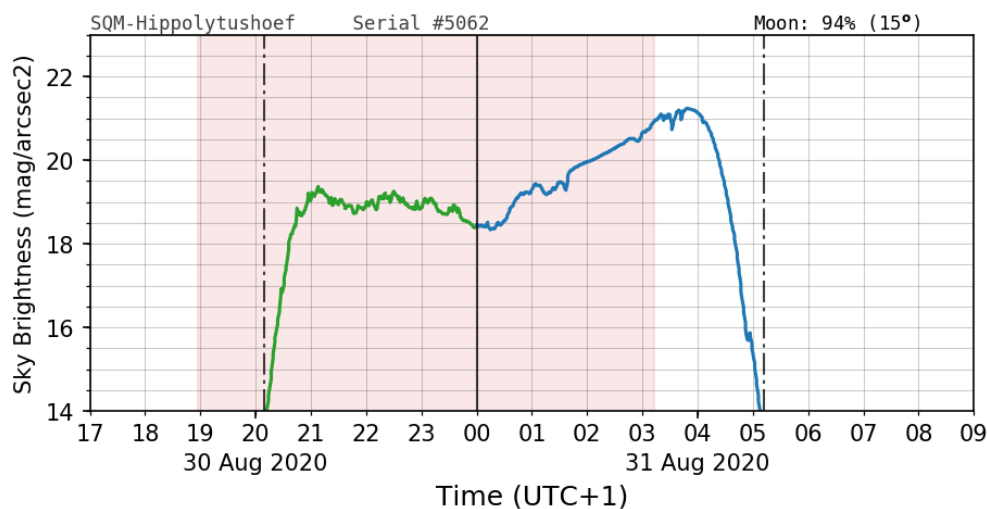

Gezinsuitbreiding in kippenhok, met drie kuikens. Ze maken het goed en groeien als kool.

De donkerte van het wad: een duisternismeter

Ons museum heeft plannen een rijtuigloods te bouwen op eigen terrein, waarin naast onze historische erfgoedstukken een permanente expositie komt: “Op pad door dag en nacht”. De expositie gaat over verlichting en navigatie in het donker voor de komst van elektriciteit, vanuit cultuurhistorisch perspectief. Verder zal in het wijdere gebied van het museum een duisternis-belevingsplek gemaakt worden van historische en natuurlijke tuunwallen. Naast het museum staat immers de Heidense kapel; beide liggen op een pelgrimsroute. Langs deze route kan de bezoeker genieten van het heuvelachtige landschap en van de donkerte die hier nog goed aanwezig is.

Samengewerkt wordt in dit verband met de stichting Natuur en Milieu Noord Holland in het kader van haar project “De donkerte van het Waddengebied”. De Rijksuniversiteit Groningen is gevraagd om op ons terrein een duisternismeter te plaatsen. Die is in augustus geplaatst aan de westkant van de ontmoetingsruimte. Enkele afbeeldingen illustreren de werkwijze van deze duisternismeter. Grafieken van andere locaties zijn te zien op de website ‘www.washetdonker.nl’.

Samenwerking met de Stichting Wonen Plus Welzijn

Het bestuur van de Stichting Wonen Plus Welzijn (Zijperweg 14, 1742 NE Schagen, email c.leijen@wonenpluswelzijn.nl) heeft ons museum benaderd met de vraag of zij het bezoekerscentrum kunnen gebruiken voor hun diensten in de gemeente Hollands Kroon. Zij zijn enthousiast over de plek, de mogelijkheden en vooral ook het gastvrije gevoel dat zij in de gesprekken hebben ervaren. Ons bestuur heeft besloten het bezoekerscentrum op dinsdag en donderdag ter beschikking te stellen. Wonen Plus Welzijn komt dan rond 9.30 uur met 10 à 12 personen en vertrekt weer om 16.00 uur. Zij zullen zelf alles klaar zetten en laten de ruimte en faciliteiten dan uiteraard weer schoon achter. Er zal altijd een beroepskracht van Wonen Plus Welzijn aanwezig zijn die hiervoor verantwoordelijk is. Uiteraard is er een vergoeding voor het gebruik van de ruimten. Afsproken is tevens dat er een mogelijkheid bestaat om dagen om te wisselen in verband met eventueel groepsbezoek voor het museum.

Door toedoen van het coronavirus zijn ook de activiteiten van de medewerkers van onze kunsttuitleen stil komen te liggen. Geen maandagmorgenbijeenkomsten. Geen interviews. Inmiddels zijn we weer voorzichtig begonnen; in het ontvangstgebouw is een mini-expositie met werk van Han Krug ingericht. Bij de trap is een niet te missen bord opgehangen met een opwaarts gerichte pijl. Maria Koolen en Tineke Montsma hebben een nieuwe zending te restaureren werken ingepakt en verzendklaar gemaakt, die ze rond deze tijd terug hopen te ontvangen. Het lieve leven kan weer beginnen.

Interviews met kunstenaars

Drie interviews zijn nog in de Wieringer Courant verschenen, met kunstenaars van wie minimaal één werk deel uitmaakt van onze collectie: Piet Lont, Gea Karhof en Jeroen Schuller. Ons interview met Hilco Visser van 21 oktober 2019 kon helaas niet meer gepubliceerd worden door opheffing van de Wieringer Courant, maar is nog wel te vinden in de voorlaatste *Klepel* en op internet (*Wieringer Nieuws* en *Noordkopnieuws*). Een interview met Wies Plasschaert was reeds gepland, maar kon op het laatste moment, wegens de uitbraak van Covid-19, niet doorgaan. Op de rol staan nog: Pieter Bes, Mark Dorleyn, Gerda Jonker, Wim Vaarzon Morel, Leentje Leenders en E. van de Wal. Dan zijn alle nog levende kunstenaars, voor zover ons bekend, de revue gepasseerd.

Expositie

Over Maarten Jungmann staat een expositie gepland van april tot en met november 2021 (men zie de *Klepel* van februari 2020), van tekeningen en schilderijen die een relatie hebben met

het Wieringer landschap en de Wieringer boerderijen. Jungmann verbleef in 1921 enige tijd op Wieringen, waar hij ongeveer 20 schilderijen maakte, o.a. *Boerderij op Smerp* en *Wierhoopen*. Volgend jaar is het dus honderd jaar geleden dat hij enige tijd op Wieringen heeft gewoond en gewerkt. De Kunsttuleen heeft in haar collectie 24 schetsen, tekeningen en voorstudies uit deze periode, alsmede een olieverfschilderij (het Poortje). Bezoekers kunnen de schoonheid van het landschap en de liefde waarmee de kunstenaar dat heeft uitgebeeld ervaren. Er zullen foto's getoond worden van de huidige en vroegere situatie. Er komen teksten met betrekking tot het leven van de schilder Jungmann, alsmede tot welke stroming hij behoorde en welke verwante en/of bevriende kunstenaars er waren.

Giften en geschenken

5

In het huis van de ouders van mevrouw Diana de Graaf, Jaap en Maaïke de Graaf, hing jarenlang een vierkleuren-linoleumsnede van Piet Lont uit 1977. Zij kochten destijds het werk in Medemblik bij de verbouwing van hun woning aan de Koggenrandweg. Het is later meeverhuisd naar hun huis aan het Wagenpad. Bij het uitruimen van dit huis na het overlijden van de ouders zocht de familie een goede bestemming van het werk. Zij kwam bij ons terecht, voor het museum of de kunsttuleen. Het is ons geschonken en wij aanvaardden het dankbaar.

Uit de nalatenschap van mevrouw Wies Luikens-de Jong uit Den Oever hebben we een rieten wieg gekregen uit het begin van de vorige eeuw. Bovendien enkele boeken over Wieringen en

een leuk spiegeltje. Van Jantien Mulder kregen we een herenjas, met vest en hoed, die nog van de vader van Geertje Mostert is geweest en uit het einde van de 19^e eeuw stamt. Er komt nog een foto van in het volgende nummer. De jas wordt nog gestoomd!

De heer Co Rakers, die uit Diemen komt en niet uit Landsmeer, zoals we abusievelijk meldden, heeft ons een keteltje geschonken.

Klaas de Haan meldde ons dat Kees Weel van Sandfirden een lummel (een draai- of scharnierpunt) gemaakt heeft om de giek bij de taanketel te laten zakken, en dat Joke Wigbout van Schildersbedrijf Wigbout uit Den Oever het nummer WR82 op de mosselboot geschilderd heeft.

In Memoriam

Wij ontvingen het trieste bericht dat de heer Piet Smit op 1 augustus jl. in het hospice in Hoorn is overleden, 96 jaar oud. Piet was nog maar tot voor enkele jaren actief als vrijwilliger in ons museum, maar zijn vrijwilligerschap strekte zich uit tot Humanitas (tot 2003) en tot het leerwerkproject Rentree, dat later hernoemd werd tot De Bromtol. Piet heeft tot op hoge leeftijd (2016!) daarbij van zijn grote maatschappelijke betrokkenheid blijk gegeven. Hij was een energiek, aimabel mens, die voor iedereen klaarstond en daarbij dan ook een voorbeeld voor zijn partner, Gonnie de Ruiter, en voor zijn kinderen, klein- en achterkleinkinderen. Op 26 april werd hem een Koninklijke onderscheiding uitgereikt voor al zijn verdiensten.

Bloeiende roos nabij de rouw- en trouwdeur

Varia

Er staat voor de deur van de coronatijd een nieuwe tekst op de automatische telefoonbeantwoorder. Als u belt zult u de volgende zinnen horen: ‘U luistert naar het automatische antwoordapparaat van het Wieringer Eilandmuseum Jan Lont. Wij zijn geopend op vrijdag, zaterdag en zondag van 1 tot 5 uur ’s middags. Voor informatie over het museum verwijzen wij u naar onze website www.museumjanlont.nl.’

Er zijn twee vrijwilligers bij gekomen: Henny Vos, Gruttolaan 77, 1742 BR Schagen, en Marijke Beelen, eveneens uit Schagen. Van harte welkom!

De Gouden Klepel, de Heidense Kapel en het Varken van Stroe

Stroe (oudtijds Strude genoemd) schijnt het oudste dorp van Wieringen te zijn en is, net als Vatroep en Westerkliëf, één van de hoger gelegen delen van dit oude eiland. Op deze hoogten werden de eerste nederzettingen gebouwd. Ga je, komend uit de museumboerderij rechtsaf, dan kom je na zo'n 300 meter uit bij de begraafplaats, waar de Stroeërweg met de Smerperweg en de Bierdijk ongeveer een kruispunt vormt en dan doorgaat in de Bierdijkerveldweg. Kruispunten zijn sinds mensenheugenis altijd al bijzondere plaatsen geweest, waar zich geheimzinnige gebeurtenissen voltrokken.

Het is goed denkbaar dat er rond 700 in opdracht van de Frankische heerser missionarissen kwamen (misschien Willibrord zelf, de 'apostel der Friezen', levend van 658 tot 739) die de Friese heidenen trachtten te bekeren. Wellicht hebben zij er een houten kerk gesticht op de plaats van een Germaans heiligdom, eveneens van hout gebouwd. Het gaat in elk geval terug op vóórchristelijke tijden en dus droeg en draagt het de naam Heidense Kapel, eeuwenlang gangbaar onder de Wieringer bevolking, niet ten onrechte.

Vikingmuseum in Ribe (Denemarken); replica van een houten kapel

We weten daarnaast dat er reeds in de negende eeuw een kerk op Stroe is geweest, en ook dat er al rond het jaar 1100 een tufstenen kerkje heeft gestaan, met materiaal gebouwd dat van de overzijde van het Flevomeer was verscheept. Deze oude kapel of kerk was gewijd aan Sint-Willibrordus oftewel Willibrord. Volgens de overlevering was het dorp in de middeleeuwen vrij groot en een centrum van schiere (witte of grijze) monniken, de contemplatieve tak van de Cisterciënzer orde die veel van het nodige ontginningswerk verrichtte. Stroe behoorde deels toe aan het klooster van Willibrord: hoewel daarvan nooit iets is teruggevonden, wordt verondersteld dat het aan de noordzijde van het huidige Wieringen heeft gelegen. Misschien is het, net als de stad Grebbe, lang geleden door de golven verzwolgen.

Hoe het ook zij: aan het verblijf van de schiere monniken zou een einde gekomen zijn in de 16e eeuw tijdens de Reformatie. De historie van de plek is verweven met legenden en verhalen, zoals die over de betekenis van het varken, waarvan een beeltenis boven de noordelijke deur van de kapel aanwezig was, en over de zoekgeraakte gouden klepel. Het verhaal gaat dat de monniken de gouden klepel uit de torenklok zouden hebben gehaald en die ergens in een van de vele putten in de omgeving hebben verstopt. Op de plaats van de kerk en in de weiden erom heen (o.a. het zogenaamde Willibrordsdal) is door schatgravers in de loop der jaren veel gegraven. Het zal niet als een verrassing komen dat er nooit een klepel gevonden is. Behalve natuurlijk deze Klepel die een aantal maal per jaar zijn gouden licht laat schijnen over de Museumboerderij.

De Willibrorduskerk stond in de Kerkebuurt, eromheen lag een kerkhof dat door bebossing (vooral met iepen) in de vorige eeuw het woord ‘pittoresk’ verdiende. In 1574 is ook de kerk van Stroe van katholiek protestants geworden en is de naam van de heilige Willibrordus in onbruik geraakt. In 1878 is ze wegens vergaande bouwvalligheid afgebroken, deels omdat er maar heel weinig mensen ‘Nederduitsch gereformeerd’ waren, en de doopsgezinden van Stroe hun eigen Vermaning bezochten. Helaas brandde deze af in 1934. De dienst “Achter de woalkes” in augustus bij onze museumboerderij, een nu al weer jarenlange traditie, is er een verre echo van.

F.W. van Eeden, vader van de latere gelijknamige schrijver, deelt mee dat de kerk zeer klein was. Er lagen enkele oude grafzerken in en er was *“een steen aan de buitenzijde boven de Noorderdeur, waarop het afbeeldsel (reliëf) van een varken in half verheven beeldwerk. Dat afbeeldsel was in de vorige eeuw nog vrij duidelijk herkenbaar en is thans tot een flauwen omtrek weggesleten en verweerd. Aan dien omtrek is echter nog enigszins de vorm van een wild zwijn te herkennen”*. In de gemeentelijke archieven (nu in Alkmaar) bevindt zich een proces-verbaal, waarin de vermissing van de gevelsteen van het varken wordt gemeld. Er wordt gefluisterd dat Okko Bosker er meer van zou hebben geweten, maar ja...

8

Een initiatief van betrokken Wieringers heeft gemaakt dat er in 2016 een nieuwe Heidense Kapel is herrezen, die recht doet aan de geschiedenis. Er is een zogenaamd Noormannenpoortje aangebracht in de noordelijke muur. Er is boven de westelijke ingang een fraaie afbeelding van Sint-Willibrord die de Heidense kapel beschermt (gemaakt door Annemarie Dekker-Rotgans). Er is in de noordmuur een plaquette van een wild varken vervaardigd door Piet Lont. En er hangt in het torentje een oude koperen schoolbel in (met klepel) afkomstig uit de nu verdwenen school van Oosterland. Zo schrijdt een traditie voort...

Wandkleed in de kapel van Ribe, met Germaanse symbolen. Vijfde van links onderaan: een varken met symbolische weergave van de tweeling Freya en Freyr. Ernaast: Sleipnir, het achtbenige ros van Wodan.